

Proč je důležité chránit oznamovatele? Pomáhají odkrývat závažné kauzy

23.6.2024 - | Transparency International ČR

Téma whistleblowingu neboli oznamování je oblastí, které naše protikorupční síť Transparency řeší celosvětově, a to se promítá i do našich národních priorit.

Lidem, kteří oznámení podají, říkáme whistlebloweři nebo oznamovatelé. V rámci osvěty jsme vytvořili také online miniseriál Korupční imunologie ve kterém se na oznamování a jeho popis zaměřujeme hlouběji.

Whistleblowing jsme také probrali v celé řadě dalších osvětových výstupů. Mimo jiné v rozhovoru s naším vedoucím právníkem Janem Dupákem či v podcastu Stošestka se, kde jsme diskutovali o několika významných kauzách jako otrava na řece Bečvě, nebo korupci týkající se sportovních dotací.

O dalších případech, respektive o tom, jakou roli v nich hrají oznamovatelé, jsme natočili další díl našeho podcastu.

Přinesli jsme i rozhovor se Zuzanou Dlugošovou, předsedkyní Úřadu na ochranu oznamovatelů na Slovensku, kde na rozdíl od nás, mají plnohodnotný a samostatný úřad, který se problematice věnuje.

Osvětovou činnost v oblasti whistleblowingu doplňujeme také přednáškami, debatami a eventy, v rámci loňského Mezinárodního dne whistleblowingu jsme uspořádali filmové promítání v Kině Pilotů, a to včetně debaty.

Kauzy, za kterými stál oznamovatel

Ani Česku se nevyhnuly kauzy, ve kterých figuroval oznamovatel. Níže je výčet vybraných medializovaných kauz, za kterými stáli oznamovatelé:

- Jedna z těch nejzásadnějších se týkala sportovních dotací na pražském magistrátu. Díky informacím od oznamovatele a našemu trestnímu oznámení bylo zahájeno vyšetřování.
- Poslední známou kauzou spojenou s whistleblowingem v Česku je kauza Jana Benýška a Ministerstva spravedlnosti v čele s Pavlem Blažkem (ODS).
- Případem, který výrazně zahýbal, a dosud hýbe Českem, je kauza Dozimetr. Právě díky oznamovatelům dostala policie první informace o organizované zločinecké skupině a začala vyšetřovat.
- Příkladem z posledních let je také kauza související s Mistrovství světa ve fotbale v Kataru 2022, kde na problémy upozornil whistleblower. A my jsme se tomuto tématu věnovali v podcastu Stošestka.
- Další kauzou, která stojí za zmínku se týká autobusové společnosti BusLine, ve které šlo o nového poskytovatele veřejné dopravy v České Lípě. Na problematickou smlouvu společně upozornily organizace Transparency International a Oživení, na vše prvotně upozornil právě whistleblower.
- Oznamovatel figuroval i v kauze podezřelého řízení domova důchodců v Dáblicích.

Whistleblower na situaci upozornil TI a poskytl nám podklady.

Od evropské směrnice až k českému zákonu

Již několik let pozorujeme, komentujeme a v určitých momentech jsme se i podíleli, na tvorbě zákona o ochraně oznamovatelů. Naše bruselská kancelář TI EU byla zapojena do tvorby evropské směrnice, která pak putovala do Česka i dalších členských států.

O neschopnosti Česka přijmout zákon jsme psali na konci roku 2021, tedy měsíc před tím, než směrnice nabyla účinnosti.

Ke vznikajícímu českému zákonu jsme uspořádali online debatu v březnu 2022.

V průběhu příprav zákona pak vznikla řada našich článků jako varování nad jeho kvalitou, projednávání ve Sněmovně, až po jeho schválení, nabývání účinnosti a komentáře půl roku po jeho přijetí (se zpožděním rok a půl od transpoziční lhůty).

Právní poradenství zdarma – ALAC

Protikorupční síť kanceláři Transparency International provozuje ve více než 60 zemích tzv. Advocacy and Legal Advice Centres, v Česku „náš ALAC“ označujeme jako právní poradnu.

Za posledních více než 10 let naši právníci bezplatně pomohli více než 200 oznamovatelům každý rok.

Máme také zkušenosti se zaváděním a provozováním oznamovacích systémů. Veřejné správě i soukromému sektoru nabízíme pomoc a poradenství při zavádění mechanismů nebo školení zaměstnanců či vedoucích pracovníků.

Užitečné příručky a publikace

Problematické whistleblowingu jsme věnovali několik příruček a publikací. Řada dalších výstupů se oznamování věnuje alespoň částečně, např. tradiční Index vnímání korupce (Corruption Perceptions Index – CPI).

Are EU governments taking whistleblower protection seriously?

Whistleblowing není donašečství: Příručka nejen pro oznamovatele (2. vydání)

Poděkování za podporu

Tento výstup vznikl v rámci projektu SAFE podpořeného z Evropské unie. Děkujeme.

<https://www.transparency.cz/proc-je-dulezite-chranit-oznamovatele-pomahaji-odkryvat-zavazne-kauly>